

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI SZAKTERÜLETI RÉSZ

Készült: Kerkaszentkirály új településtervéhez

Készítette: dr. Vándor László CSc, régész, régészeti szakértő

2025. február

Tartalomjegyzék:

Törvényi környezet

1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag)

1.2. A vizsgált területek régészeti öröksége

1.3. Védettségek

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

2.1. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

2.2. Változtatások hatásai a régészeti örökségre

3. Az értékvédelmi terv

3.1. Régészeti értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

3.2. Önkormányzati feladatok meghatározása

Nyilatkozat

A tanulmány tárgya

Az általam ellenjegyzett *Kulturális örökségvédelmi hatástanulmány, régészeti szakterületi rész Kerkaszentkirály új településtervéhez* készült, a benne szereplő fejlesztésre szánt területeket vizsgálja régészeti szempontból.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban: Kötv.) 85/A. § (1) bekezdése alapján a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során kulturális örökségvédelmi hatástanulmány készítése szükséges. A hatástanulmány szerkezetét és tartalmát a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról a Kormány, a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendeletének (továbbiakban: Kövszr.) 83. § (1) a), valamint (2) bekezdése, illetve 14. melléklete határozza meg.

A hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült!

Törvényi környezet

(A vonatkozó hatályos jogszabályok és tartalmuk, azaz a régészettel érintett területeken követendő eljárás, jogok és kötelezettségek).

Általános elvek

A régészeti lelőhelyek – részben, mint a környezeti elemek egyike (1995. évi LIII. évi törvény 4. § 1. pontja) – a hatályos magyar törvények értelmében általános védelmet élveznek. A törvény szelleme és a védelem logikája szerint a régészeti lelőhelyek épségét meg kell őrizni a Kötv. rendelkezései szerint:

3. § A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket - így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell végezni.

4. § (1) A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség védett elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása.

(2) A kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni.

5. § (1) A kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok számára. [...]

8. § (1) A Magyarország határain belül a föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon, és e törvény erejénél fogva védelem alatt áll.

9. § A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak.

10. § (1) A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. (2) A régészeti lelőhelyek

védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

11. § A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak. Ezen szabályok alapján egy beruházási területen a régészeti lelőhelyek, emlékek esetében a Kötv. és a végrehajtási rendeletei előírásai szerint kell eljárni.

Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke:

1. *a kulturális örökség védelméről* szóló 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban: Kötv.)
2. *a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről* szóló 1997. évi CXL. törvény
3. *a világörökségről* szóló 2011. évi LXXVII. törvény
4. *a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról* szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet
5. *az örökségvédelmi bírságról* szóló 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet (a továbbiakban Bírs. rendelet)
6. *a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről* szóló 439/2013. (XI. 20.) Korm. rendelet
7. *a muzeális intézményekben folytatható kutatásról* szóló 47/2001 (III. 27) Korm. rendelet
8. *a régészeti leletek elsődleges leletfeldolgozásáról és muzeális intézménybe történő végleges befogadásáról* szóló 52/2016. (XII. 29.) EMMI rendelet
9. *a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól* szóló 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos különleges jogszabályok jegyzéke

1. „1954. évi Hágai Egyezmény”-a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről szóló 1957. évi 14. törvényerejű rendelet
2. „1992. évi Valetti Egyezmény” a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között, 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről szóló 149/2000 (VIII. 31) Korm. rendelet
3. *a természet védelméről* szóló 1996. évi LIII. törvény
4. *a magyar építészetéről* szóló 2023. évi C. törvény
5. *a Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.).
6. *a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről* szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban Sztv.)
7. *az általános közigazgatási rendtartásról* szóló 2016. évi CL törvény

A régészeti területek típusai

A 2001. évi LXIV. törvény és végrehajtási rendeletei alapján a régészeti területeket három kategóriába lehet besorolni:

1. Kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhelyek (Kötv. 7. § 45. pontja, valamint a 13. § (4) bekezdés)
2. Régészeti lelőhelyek (Kötv. 7. § 23., valamint 35. pontja)
3. Régészeti érdekű területek (Kötv. 7. § 29. pontja)

1. Kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhelyek

A jelenleg hatályos örökségvédelmi törvény szabályozása alapján az érintett tulajdonosok ingatlanukat a védett régészeti lelőhelyre való tekintettel, a Kötv., a Kövszr. és az örökségvédelmi hatóság előírásainak figyelembe-vételével használhatják. A Kötv. 13. § (1) bekezdése értelmében a védett lelőhelyen nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely annak akár részleges állapotromlását eredményezheti, a Kövszr. 21.§ (3) bekezdés a) pontja szerint a védett régészeti lelőhelyeket a földmunkával járó beruházással el kell kerülni, valamint a Kövszr. 53. § (4.) bekezdés szerint a hatóság megtagadja hozzájárulását minden olyan földmunkavégzéssel járó tevékenység kapcsán, amely következtében a lelőhely megsemmisülne, vagy részleges állapotromlása következne be.

A Kövszr. 53. § (1) bekezdés szerint az örökségvédelmi hatóság engedélye szükséges védett lelőhelyen a más hatóság engedélyéhez nem kötött alábbi tevékenységekhez: 30 cm mélységet meghaladó földmunkák, tereprendezés, depó, feltöltés, töltés létesítése.

Kiemelten védett régészeti lelőhely tervezett igénybevétele esetén az elsőfokú örökségvédelmi hatóság döntés előkészítő örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését írhatja elő a döntés szakmai megalapozottságának biztosítása érdekében (Kövszr. 53.§ (3) bekezdés.

2. Régészeti lelőhelyek

A régészeti lelőhelyek általános védelmet élveznek a Kötv. 11. § alapján, és az ezek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenni (Kötv. 10. § (2) bekezdés). A Kötv. 19. § (1), valamint a Kövszr. 21. § (3) bekezdése szerint a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet, a tájképi jelentőségű lelőhelyet – erőd, erődítés, földvár, halomsír, kunhalom, többszörös rétegzettségű település, vár – és az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket el kell kerülni, kivéve, ha az örökségvédelmi hatóság ettől eltérően rendelkezik. A hatóság az örökségvédelem és a természetvédelem érdekeire való tekintettel, csak különösen indokolt esetben járul hozzá a fenti lelőhelyek megbolygatásához (Kövszr. 88. § (6) bekezdés a.) pontja.

Mivel a Kötv 19. § (2) bekezdése szerint a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el, az örökségvédelmi hatóság a régészeti lelőhelyek területén hatáskörében eljárva a régészeti örökség megóvása érdekében előírásokat tesz a földmunkával járó beruházások kivitelezése vonatkozásában. A Kötv. 22. § szerint a régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság által előírt módszerekkel megelőző régészeti feltárást kell végezni. A megelőző feltárás

régészeti megfigyelés, próbafeltárás, illetve teljes területű megelőző régészeti feltárás módszerével valósul meg (Kötv. 22. § (3) bekezdés).

A Kötv. 19. § (3) bekezdése szerint a régészeti feltárások költségeit – a mentő feltárás, valamint a Kötv. 23/F. § (6) bekezdésében foglalt esetek kivételével – a 10. § (1) bekezdésére figyelemmel annak kell fedeznie, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált.

A Kötv. 85/A. § (1) bekezdése szerinti esetekben Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni már a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során. A dokumentáció vizsgálati része, az örökségi értékek felmérése – terepbejárás, az örökségi értékek elemzése, a tervezett változtatási szándék örökségvédelmi hatásainak vizsgálata, a folyamatok okozta esetleges károk enyhítése lehetőségeinek számba vétele, illetve azok várható költségeinek felmérése nagymértékben segíti a beruházások tervezésének előkészítését (Kövszr. 83.§ (1) bekezdése, valamint 14. sz. melléklete).

A kulturális örökség – így a régészeti örökség elemei is – Kötv. 8. § (1) bekezdés szerint a törvény erejénél fogva védelem alatt állnak. A Kötv. 82. § (1)-(2) bekezdései szerint megsemmisítésük, vagy megrongálásuk, veszélyeztetésük esetén az elkövetőt örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani, továbbá bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget. A bírságot a hatóság szabja ki (Kötv. 82. § (3) bekezdése) a Bírs. rendelet előírásai szerint, mérlegelve a kulturális örökség elemének történeti, eszmei jelentőségét és egyediségét, az okozott kár nagyságát (Kötv. 82. § (4) bekezdés). Ezen túl, aki a tulajdonában álló műemléket, védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat vagy a tulajdonában álló ingatlanon lévő régészeti lelőhelyet megrongálja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (Btk. 357. § (1) bekezdés), amennyiben védett kulturális javak körébe tartozó tárgy vagy régészeti lelőhely helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (Btk. 357§ (2) c.) pont).

Egyéb esetekben a kulturális örökség védett elemeinek megsemmisítése, rongálása, szabálysértés (Sztv. 177. § (3) bekezdés).

3. Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhelyek

Régészeti érdekű terület a Kötv. 7. § 29. pontja szerint „valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.” A Kötv. 19. § (2) szerint: „A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.” Ennek alapján fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni és minden tervezett földmunka előtt célszerű a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező örökségvédelmi hatósággal, jelenleg esetben a Zala Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi, Örökségvédelmi, Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztállyal (a továbbiakban örökségvédelmi hatóság) egyeztetni.

A régészeti érdekű területen előkerült, illetve egyéb, váratlanul előkerült régészeti leletek, lelőhelyek esetében a Kötv. 24. § (1)-(5) bekezdése szerint kell eljárni, elsődlegesen törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. Továbbá mind az ingatlan tulajdonosának, mind az építtetőnek és a kivitelezőnek az általa folytatott tevékenységet az előkerülés után haladéktalanul fel kell függesztenie és azt a hatóság intézkedéséig szüneteltetnie kell, a jegyzőn keresztül értesítenie kell a Zala megyei örökségvédelmi hatóságot és a feltárásra jogosult szervet – jelen

esetben a Göcseji Múzeumot –, gondoskodnia kell a helyszín és a lelet őrzéséről. Amennyiben szükséges, a feltárássra jogosult szerv köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni. Ha a mentő feltárást nem lehet 30 nap alatt elvégezni, a hatóság ideiglenesen védetté nyilváníthatja a földterületet.

A Kötv. 26. § szerint a korábban ismeretlen, régészeti nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhely, illetve lelet feltáráson kívüli felfedezője vagy bejelentője anyagi elismerésben részesíthető.

Nagyobb léptékű, földmunkával járó beruházás esetén a régészeti lelőhelyek területén kívül a régészeti örökség védelme és a fejlesztések, beruházások hatékonyabb megvalósítása érdekében a javasolt a Kötv. 7. § (3) bekezdése szerinti Előzetes régészeti dokumentáció elkészíttetése a Kötv. 22.§ (2) bekezdése szerint, valamint a régészeti feladatellátásra a Kötv. 22. § (10)–(11) bekezdésében foglalt követelmények szerinti szerződés köthető (Kötv. 23/A. §), illetve javasolt.

Nagyberuházásokra vonatkozó külön rendelkezések:

Nagyberuházás azon földmunkával járó tevékenység, amelynek teljes bekerülési költsége meghaladja a bruttó 500 millió forintos értékhatárt, a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás, a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztótározó-építés, vagy azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek. A Kötv. 23/C § (1) bekezdése szerint Nagyberuházás esetén a tervezés és engedélyeztetés során előzetes régészeti dokumentációt (továbbiakban: ERD) kell készíttetni a Kötv. 7. § 3. pontban leírt tartalommal. Az ERD feladata a tervezett beruházás teljes területe régészeti érintettségének egyértelmű tisztázása, az érintett lelőhely(ek) jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának vizsgálata, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak és a feltárássra jogosult intézmények kijelölése. Az ERD készítéséhez műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, valamint terepbejárás és próbafeltárás kapcsolódik. Az ERD készítésére a Kötv. 23/C § (3) bekezdése alapján a Magyar Nemzeti Múzeum (a továbbiakban örökségvédelmi szerv) jogosult. Az örökségvédelmi szerv feltárási projekttervet készít (Kötv. 23/D § (1)–(5) bekezdések), ha a beruházó az előzetes régészeti dokumentáció addig elkészült tartalma alapján a tervezett beruházás megvalósítása mellett dönt. A Kötv. 23/D (4) bekezdése kimondja, hogy a feltárási projekttervet az örökségvédelmi szerv a beruházó részére megküldi. A beruházó a feltárási projekttervet véleményezheti, módosítását, kiegészítését javasolhatja, véleményét figyelembe kell venni.

A Nagyberuházásokra vonatkozó további speciális jogszabályi előírás, hogy a Kötv. 23/E (5) bekezdése, és a Kövszr. 43 § (3) bekezdés szerint a Nagyberuházás esetén a kivitelezés során a régészeti feltárások területén kívül régészeti megfigyelést kell biztosítani.

1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1. A település történeti leírása

Kerkaszentkirály község Zala vármegyében, a Letenyei járásban, a megye délnyugati szélén, az M70-es gyorsforgalmi út és az országhatár közötti területen, a

Kerka folyócska mellett található. A település földrajzilag Kerka vidék, Hetés, Mura balparti sík kistájak ölelésében fekszik.

A településről még nem készült részletes községmonográfia, amely a település összes történeti és régészeti forrásait feltárta, összefoglalta volna.

A település neve, a Szentkirály helynév azzal kapcsolatos, hogy a falu templomát első királyunk, Szent István tiszteletére emelték. A Kerka- megkülönböztető előtag a településnek a folyó melletti elhelyezkedésére utal.

Első említésével 1323-ban találkozunk egy gyanús oklevélben, amely azonban nem az időpontot tekintve, hanem az oklevél tárgyát tekintve tűnik hamisnak. A későbbiekben 1351-ben, majd 1381-ben szerepel, ekkor már egyértelműen a Hahót nemzetség alsólendvai ágának a birtoka. Ekkor 20 fél telek volt a falu nagysága. 1524-ben Bánffy János tulajdonában lévő részén 10 jobbágylakott és 9 zsellér élt 10 féltelken.

A török időkben osztozott a környék sorsában, adózott a magyar földesúr mellett a kijelölt török földesúrnak is, ennek ellenére, különösen Kanizsa várának török kézre kerülése (1600) után a két végvár vonal közé szorulva ki volt téve a katonai atrocitásoknak, rablásoknak, gyűjtogatásoknak, így volt időszak, amikor teljesen elnéptelenedett. Nyilván ekkor pusztult el a község nevét adó templom, amelynek helye ma sincs pontosan beazonosítva. 1698-ban a szentmiklósi plébániához tartozott, ekkor már nyilván nem volt meg a templom.

A település csak 1920-ban épít magának templomot.

A török kiűzése után újból megindul az élet, és az egykori Bánffy uradalmat megszerző Eszterházyak birtokaként a falu jelentős területén majorság(földesúri) gazdálkodás folyik, ekkor létesül a Margit major. Ekkortól megnövekednek az adataink, a község malmáról, a földművelés mellett halászatról is vannak adatok. A falusiak jelentős része dolgozott cselédként az uradalomban.

Az 1793-ban 220 fős lakosságú község az egyházi hovatartozás mellett iskolaügyben is Szentmiklóshoz tartozik, csak 1872-ben lesz saját iskolája.

1945 után a nagybirtokból földosztás, házhelyosztás történt, az olajipar felfutásával sokan kezdtek a lovászi olajmezőn dolgozni. A termelészövetkezet megalakulása után megindul a lakosság egy részének városba költözése. 1976-ban megszűnik az iskola is.

A községnek a rendszerváltás után önálló képviselőtestülete lett. Fejlesztések főleg az idegenforgalom irányába történtek.

1.2. A vizsgált területek régészeti öröksége

Kerkaszentkirály régészeti örökségéről eddig nem készült részletes összefoglalás. A régészeti lelőhelyekről a közhiteles lelőhely-nyilvántartás, a múzeumi adattár és a szakirodalom alapján tudjuk felvázolni a térség korai, egészen az őskortól a kora újkorig visszanyúló régészeti elemeit.

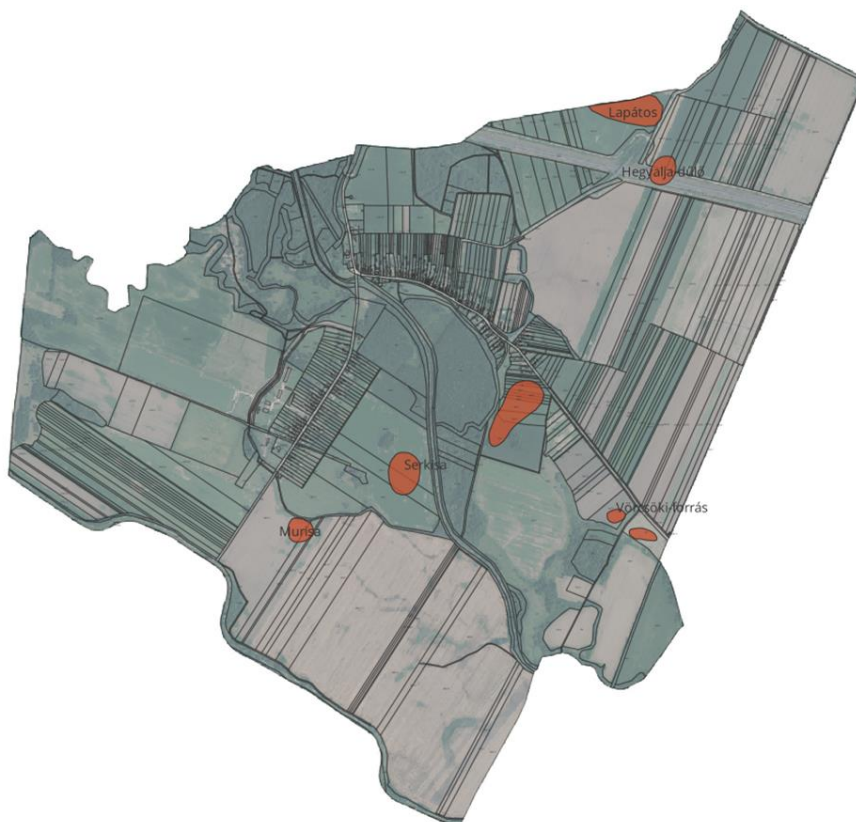
A község területéről az elmúlt évtizedek során alig került elő régészeti lelet és lelőhely sem igen vált ismertté. A község területileg a nagykanizsai Thúry György Múzeum illetékességi területéhez tartozott, annak viszont a legtávolabbi peremterületén feküdt, így nem az elsők közé lett sorolva az elindult régészeti topográfia munkálatai során. Ennek megtorpanása után csak az autópálya építés előkészítésekor irányult először figyelem erre a területre. Ekkor a '90-es évek végén az M70 autópálya megépítését megelőzően a Zala Megyei Múzeumok Igazgatóságának munkatársai végeztek régészeti terepbejárást, majd 1999-2004 között teljes felületű feltárásokat az érintett nyomvonal területén.

A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre kijelölt terület esetén terepbejárással

Kerkaszentkirály közigazgatási területén jelenleg **7** ismert, nyilvántartott régészeti lelőhely szerepel a Miniszterelnökség által vezetett közhiteles lelőhely-nyilvántartásban:

Kerkaszentkirály nyilvántartott régészeti lelőhelyei:

1. Kerkaszentkirály, Faluszél
2. Kerkaszentkirály, Hegyalja-dűlő.
3. Kerkaszentkirály, Lapátos
4. Kerkaszentkirály, Murisa
5. Kerkaszentkirály, Serkisa
6. Kerkaszentkirály, Vöröskői-forrás
7. Kerkaszentkirály, Vöröskői-patak

Kerkaszentkirály – Faluszél ERD 1. lh.

Nyilvántartási szám: 49737

Helyrajzi számok: 186, 187, 189, 060/7, 060/6, 060/5, 060/4, 060/3, 060/2, 060/1

A lelőhely a Kelet-Nyugat irányú falurésztől délkeletre, észak-dél irányban nyúlóan helyezkedik el.

Terepbejárás során, amely az M70-es autópálya előkészítéséhez tartozott, ezen a területen több korszakban is lakott településnyomot sikerült behatárolni. A felszínen jelentkező kerámiaanyag alapján őskori, római kori, népvándorláskori, és középkori megtelepedés volt ezen a területen.

Irodalom: Kvassay Judit: Összefoglaló jelentés a Kerkaszentkirály és Muraszemenye határában végzett terepbejárásról KÖH 600/1414/2005

Kerkaszentkirály - Hegyaljai dűlő

Nyilvántartási szám: 30928

Helyrajzi számok: 020/1, 029/30, 029/31, 029/32

Az M70-es autópálya építés előkészítéséhez végzett terepbejárás során a nyomvonal 4+510-14+160 kilométerszelvényére esett a lelőhely, ahol szórványosan késő-középkori - kora újkori településre utaló nyomok, kerámiatöredékek voltak a felszínen. A meghatározott lelőhelynek mindössze 15%-a esett az építési területre. Az építkezés során az útpályába eső rész régészetileg negatív volt.

Irodalom: Régészeti kutatások Magyarországon 1999. 193. Vándor László - Pusztai Sándor.

Kerkaszentkirály – Lapátos

Nyilvántartási szám: 88489

Kerkaszentkirályt érintő helyrajzi számok: 024/10, 025/1

A gázvezetéképítést megelőző terepbejárás során a jelzett területen középkori kerámiatöredékek (középkor és későközépkor) kerültek itt elő. A lelőhely északi, kisebbik fele átnyúlik Dobri község határába.

Irodalom: Reményi László: Előzetes dokumentáció – Déli Áramlat gázvezeték 2014.

Irodalom: Kvassay Judit: Összefoglaló jelentés a Kerkaszentkirály és Muraszemenye határában végzett terepbejárásról. KÖH 600/1411/2005

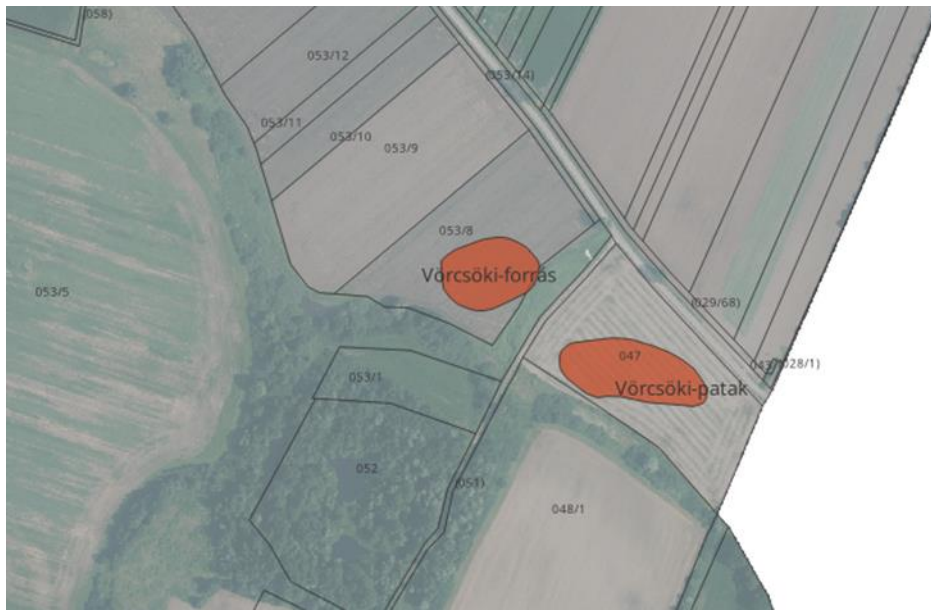
Kerkaszentkirály – Vöröcsöki-forrás ERD 2. lh.

Nyilvántartás szám: 49735

Helyrajzi számok: 053/8, 053/5

A Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága régészeti osztálya az autópályaépítés előkészítő szakaszához kapcsolódó terepbejárás során a megtelepedésre alkalmas területen őskori, népvándorláskori, középkori és koraújkori kerámialeleteket talált.

Irodalom: Kvassay Judit: Összefoglaló jelentés a Kerkaszentkirály és Muraszemenye határában végzett terepbejárásról. KÖH 600/1411/2005.

Kerkaszentkirály - Vöröski-patak ERD 3. lh.

Nyilvántartás szám: 49733

Helyrajzi szám: 047

Az autópályaépítést megelőző terepbejárás során 2003-ban a jelzett területen, a település határának keleti szélén, őskori és népvándorláskori kerámiát sikerült gyűjteni.

Irodalom: Kvassay Judit: Összefoglaló jelentés a Kerkaszentkirály és Muraszemenye határában végzett terepbejárásról. KÖH 600/1411/2005

Szomszédos településekre átnyúló lelőhelyek:

Mint a **Kerkaszentkirály – Lapátos** 88489 nyilvántartási számú lelőhely térképi ábrázolásán láthatjuk, a lelőhely átnyúlik Dobri község határába, ennek azonban közhiteles nyilvántartását nem találtam.

Ezek a lelőhelyek elsősorban célirányos terepbejárások során váltak ismertté, és főleg az autópálya építés előkészítése során. A mezőgazdasági művelés által megbolygatott felszínen talált leletek utalnak az egykor itt élt emberekre. A hajdani településnyomok jellemzően vízfolyások, patakok mellett, illetve az azokat követő enyhe emelkedőkön, domboldalakon terülnek el.

Ezekon kívül még nyilván lehetnek lelőhelyek, pl. a település névadó templomának helye és az ehhez tartozó temető, de ezek még felderítésre várnak.

1.3. Védettségek

- Régészetiileg védett területek:

Az ország kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyeinek védetté nyilvánítását a nyilvántartást vezető hatóság javaslatára a miniszter rendeletben mondja ki. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége mellett egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír (2001. évi LXIV. tv. 13. § (3)-(4) bek.). A védett régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti, valamint a Korm. rendelet 28. § (1) bek. a) pont szerint a földmunkával járó beruházásokkal el kell kerülni!

A település közigazgatási határain belül külön rendeletben régészetiileg fokozottan védett lelőhely nem található.

2. A rendezés során tervezett változtatások hatáselemzése

2.1. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A bővítésre tervezett terület, illetve ilyen érintő régészeti lelőhely nem ismert.

Az örökségvédelmi vizsgálat régészeti része jelen esetben az új településterv megalapozó vizsgálatának része.

2.2. Változtatások hatásai a régészeti örökségre

A régészeti lelőhelyek a Kötv. alapján általános védelem alatt állnak. A Kötv. 19. § (2) szerint a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A beruházás tervezése során feltétlenül figyelembe kell venni a szükséges régészeti feltárások idő- és költségigényét.

Általánosságban elmondható, hogy a földmunkákkal járó tevékenységek megbolygathatják a régészeti rétegeket, melyek következtében a lelőhelyek

elpusztulnak vagy megsérülnek. A Kötv. 22. § szerint a régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság által előírt módszerekkel megelőző régészeti feltárást kell végezni. A megelőző feltárás régészeti megfigyelés, próbafeltárás, illetve teljes területű megelőző régészeti feltárás módszerével valósulhat meg, melynek költségeit annak kell fedeznie, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált. A megelőző feltárás formája teljes területű feltárás, ha nagy kiterjedésű és intenzív a régészeti érintettség. A megelőző feltárás formája régészeti megfigyelés, ha a földmunkák mértéke és jellege úgy indokolja, valamint a szórt vagy ritkás lelőhelyrészek érintésének függvénye. Nagyberuházás megvalósítása esetén a régészeti földmunka, valamint a kivitelezés földmunkái régészeti megfigyelés mellett végezhetőek (Kötv. 23/E. § (5) bekezdése).

Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy minden egyes nyilvántartott lelőhelyet, régészeti érdekű területet érintő munkálat esetében, továbbá minden olyan esetben, amikor váratlanul régészeti lelet vagy jelenség kerül elő, a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező örökségvédelmi hatóság (Zala Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi, Örökségvédelmi, Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztály) és a megye területén illetékes Göcseji Múzeumot, valamint a gyűjtőterületén illetékes Thúry György Múzeumot is értesíteni kell. A beruházások esetében a szükségessé váló régészeti feltárások költségét a beruházónak kell állnia, a váratlanul előkerülő lelőhelyek kapcsán szükséges mentő feltárások jelentős időkiesést okozhatnak egy-egy beruházás során. Ennek elkerülése érdekében szükséges az előrelátó tervezés, valamint a fejlesztések során a régészeti pluszköltségek tervezése.

A helyi, önkormányzat által rendeletben kimondott régészeti védelemnek csak abban az esetben van értelme és létjogosultsága, ha az egyes területek számára az éppen hatályos jogszabályokban biztosítottnál erősebb védelmet garantál. Ez különösen a régészeti érdekű területek esetében jelenthet átmeneti megoldás arra az időszakra, amíg az érintett terület régészeti lelőhellyel való érintettsége egyértelműen kiderül.

A településen helyi védelemre jelenleg nem javasolunk területeket.

3. Az értékvédelmi terv

3.1. Régészeti értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

A lelőhelyek megmaradása nagyban függ attól, hogy a jelenlegi veszélyeztetés – a rendszeres szántás – folytatódik-e, vagy a lelőhellyel érintett földrészeket más, bolygatással nem járó művelésre vagy hasznosításra térnek át. A szántás – különösen a mélyszántás és a talajlazítás – folyamatos állagromlást okoz az érintett lelőhelyekben, tartós, több évtizedes ilyen jellegű használat során pedig teljes megsemmisüléssel fenyeget. Ezeken a területeken a szántóként való használatot, mint az eddigi használati módot, az esetek többségében korlátozni ugyan nem szükséges és nem is lehet arra törvényileg kötelezni a gazdálkodót, de javasolt a művelési ág megváltoztatása olyan módon, hogy az a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását garantálja: javasolt a gyepterület művelési ág és ennek megfelelően a füvesítés utáni kaszálóként vagy legelőként való hasznosítás bevezetésének megfontolása. A gyepterület, rét, legelő művelések a régészeti lelőhelyek állapotának háborítatlan megőrzése szempontjából kifejezetten kedvezőek. Éppen

ezért törekedni kell e felületek megőrzésére és lehetséges kiterjesztésére a régészeti lelőhelyeken és környezetükben.

A felszínen is látható, szétszántott leletek és jelenségek által mutatott súlyos károsodottság, végső megsemmisülés-közei állapot jelen ismereteink szerencsére egyik lelőhely esetében sem áll fenn. Bár a jelen használat nem veszélyeztet közvetlen pusztulással, de hosszú távon súlyos károkat okoz, ezért javasolt annak megváltoztatása. Ugyanakkor bármilyen újabb beruházás – pl. alagcsövezés, meliorizálás, talajlazítás, csatornaásás, homok-, agyag-, vagy földbányászás, magas- vagy mélyépítés, útépítés, stb. – jelentős károkat okozhat a lelőhelyeken, ezért ezek a tevékenységek minden esetben szakhatósági hozzájárulásához kötöttek. A Hivatal saját hatáskörében mérlegeli a tervezett beruházás és az általa a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd a jogszabályokkal összhangban ezek alapján engedélyezi, kikötésekkel – pl. a beruházó költségére történő megelőző feltárás, próbafeltárás vagy régészeti felügyelet elrendelésével engedélyezi, vagy elutasítja az engedélykérelmet. Mindezek alapján a lelőhelyekkel érintett területeket érdemes az ipari vagy építési területek kijelölésénél mellőzni.

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát az előírások vagy a jogszabályból eredő kötelezettségei miatt hátrányok érik. Ugyanakkor a kárpótlás lehetőségét nem is zárja ki semmi, így ez minden esetben az érintett felek megegyezésétől függ.

Javasoljuk, hogy bármilyen földterület bolygatásával járó beruházás megkezdése előtt egyeztessenek az örökségvédelmi hatósággal, azaz a Zala Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi, Örökségvédelmi, Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztályával.

3.2. Önkormányzati feladatok meghatározása

Az ismert, nyilvántartott és a későbbiekben előkerülő régészeti lelőhelyek állapotának megőrzése elkerülhetetlen feladat, amelyért a legtöbbet és a leghatékonyabban a község lakói és vezetése tehetnek.

A folyók és patakok mente, vízfolyások által közrefogott domboldalak/hátak régészeti érdekű területek, így itt fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni, és minden tervezett földmunka előtt célszerű a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező Zala megyei örökségvédelmi hatósággal egyeztetni.

Minden olyan esetben, amikor régészeti lelet vagy régészeti jelenség kerül elő, a gyűjtőterületén illetékes Thúry György Múzeumot és a megyei hatókörű Göcseji Múzeumot, valamint a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot értesíteni kell.

A talaj bolygatásával járó tevékenységek során régészeti szempontból kiemelten vizsgálandó területek általában véve a tervezett aszfaltos utak építésével érintett területek, belterületbe vonni kívánt új területek, ipari hasznosításra kiszemelt területek, egyéb beépítésre szánt területek, illetve az erdősíteni vagy vízzel elárasztani tervezett földrészletek. Ezeken a területeken beruházás tervezése esetén, már a tervezés legelején javasolt a Zala Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi, Örökségvédelmi, Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztály előzetes állásfoglalásának beszerzése. Ebben az illetékes Hivatal nyilatkozni tud arról, hogy az érintett területen időközben vett-e nyilvántartásba régészeti lelőhelyet, illetve, hogy az adott beruházás

megvalósításához hozzá fog-e járulni, és ha igen, akkor milyen feltételekkel.

Jelen hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A település területén időközben előkerülő lelőhelyekről a közhiteles nyilvántartás vezet adatbázist. Javasolt minden tervezett beruházás előtt a lelőhellyel való érintettségről időben meggyőződni.

NYILATKOZAT

Alulírott, dr. Vándor László CSc, régész nyilatkozom, hogy régészeti területen szakértői munka végzésére jogosultsággal rendelkezem.

Régészeti szakértő nyilvántartási száma: KE93XO

Régész diploma száma: 239/1972 ELTE

Az általam ellenjegyzett kulturális örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi része az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Zalaegerszeg, 2025. február 2.

dr. Vándor László CSc
régész